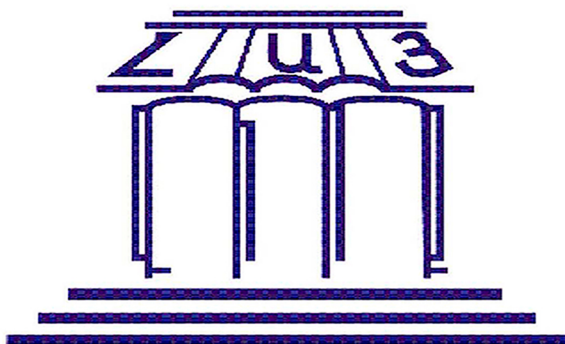

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

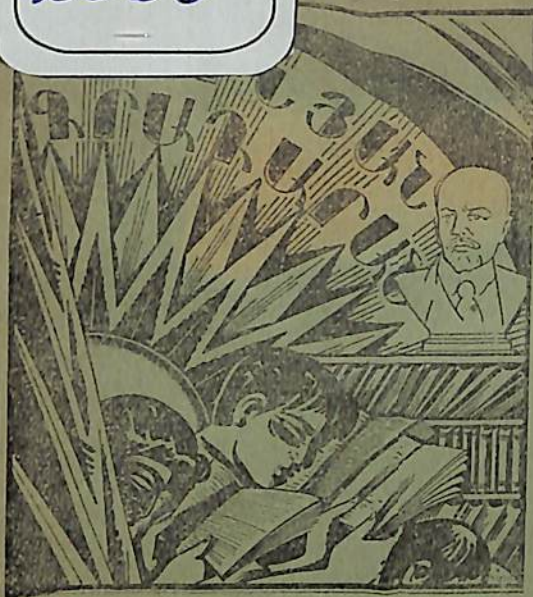
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2596

Պրոլետարներ բոլոր
յեղերենի, միացե՛ք

ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
№ 10

Զ. ԼԻԼԻՆԱ

ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴ

Թարգմ. Ա. Խ.

Հրատ. Չ. Կ. ՅԵ. Ս՜ ԿԵՆՏԵՈՍԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ 1924

3K26

L-52

L-52

№ 10 ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 10

20 NOV 2009

Զ. ԼԻԼԻՆԱ

ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴ

թարգմ. Ա. Խ.

Հասարակություն Հ. Կ. ՅԵ. Մ. Կենսկոսի
ՅԵՐԵՎԱՆ 1921

ВСЕНАРОДНА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
В КИЇВІ.

02 MAY 2013

2005 JUL 10

2596

41759-68

2964

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՆԻ ՊԱՏԱՐԱԾԱՆԿԱՅԻՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴ

1. ԻՆՉՊԵՍ ԾԱՆՈԹԱՅԱԼ ԼԵՆԻՆԻ ՀԵՏ

Լենինի հետ առաջին անգամ յետ ծանոթացա 1903 թվի գարնանը, յերբ նա Բերն (Շվեյցարիա) եր յեկել, վորպեսզի յերեք դասախոսություն կարգա հողային հարցի մասին: Լենինն ինձ հայտնի յեր «Իսկրայում» գրած իր հոդվածներից ու հսերական «Ռեվոլյուցիոննայա Մասսիայում» ու «Բարոչայա Միսլ-ում և տնտեսագետների «Բարոչայե Դելո» հանդիսում նրա դեմ գրված բանավիճային հոդվածներից: Բայց անձամբ յետ նրան ծանոթ չեյի: «Իսկրայում» գրած իր հոդվածներից մեկում Մարտովը, չեմ հիշում ինչ առիթով, Լենինին գայթակղեցնող ոձ եր անվանել: Յեվ իմ մեջ բուն ցանկություն եր առաջացել ծանոթանալու այդ «գայթակղեցնող ոձի», Լենինի հետ, վորի մասին ամենքն են խոսում ու գրում և վորը բոլորի—և բարեկամների, և թշնամիների—միտքն և դրադեցնում:

Զգիտեմ թե ինչու, բայց յետ կարծում եյի, թե նա խոշոր կազմվածք ունեցող աղամարդ

պետք ե լինի, Պլեխանովի պես խոշոր տղա-
մարդ:

Հասավ Լենինի ժամանելու ուրը: Նրա գա-
սախոսությունը տեղի յեր բռնենալու Բերնի-
կաֆեներից մեկում: Հատարակություն վաղորդ
եր համաքվել: Յերը յես գնացի—զահլիճը լիբն
եր: Հիշում եմ, յերը ընկերներից մեկը հարցրեց,
թե ինչու յեմ այսպես ուշ գալիս, յես կատա-
կելով պատասխանեցի. «Միկնույն ե, միշտ յես
չգամ, գայթակղեցնող սձր չի սկսի»: «Բսկ
դուք համոզված եք, վոր այդ այդպես ե»,—
անսպասելի կերպով հարցրեց ինձ մի կարճա-
հասակ, լաշնաթիկունք մարդուկ, վորի հայացքը
ծակող եր և ժպտան ամբողջ յերեսն եր բռնել:
«Համոզված եմ»,—զրգոիչ յեղանակով պատաս-
խանեցի յես: «Յեթե այդպես ե, գուցե—կհրա-
մայեք սկսել: Յես զեկուցողն եմ»:

Յես պապանձվեցի: Ուրեմն դա Լենինն եր:
Իսկ յես նրա հետ ա,դ ինչ յեղանակով խոսե-
ցի:

Ընկեր Լենինը յերկար ժամանակ, հենց վոր
կատակելու տրամադրություն ունենար, ինձ մեր
առաջին հանդիպումն եր հիշեցնում: Կարծում
եմ, վոր այդ առաջին հանդիպումն ինձ հնարա-
վորություն տվեց Լենինի մեջ տեսնել վոչ թե
միայն մեծ ուսուցիչն, այլև Լենին մարդուն:

Յերկրորդ անգամ ընկ. Լենինին յես հան-
դիպեցի կուսակցության յերկրորդ համագումա-
րից հետո, յերը կուսակցությունն արդեն հեր-
ձվել եր: Ընկ. Լենինը Բերն եր յեկել մի զե-
կույց կարդալու: Ծղրիտ կերպով չեմ հիշում
1903 թվի վերջերին եր, թե 1904-ի սկզբներին:
Այդ ժամանակ նա շրջում և Շվեյցարիայում
զեկույցներ եր կարդում մեր և մենչեիկները
միջև ծագած տաքածայնություների մասին: Զե-
կույցներից ստացված դրամով վորոշված եր
«Վսերյոդ» անունով բոլշեիկյան լրագիր հրա-
տարակել: Զեկույցի հետևյալ որն ընկ. Լե-
նինը մեզ—Բերնի բոլշեիկներին փոքրիկ խմբա-
կին սեղմ շրջանակում, կուսակցության գործե-
րի մասին զրուցելու կանչեց: Պետք եր տեսնել,
թե ընկ. Լենինն ինչպիսի ուշադրությամբ եր
լսում մեր ամեն մի հարցը, ամեն մի զիտո-
ղությունը, ինչպես եր հանգամանորեն լուսաբա-
նում և ցրում մեր բոլորը կասկածները:

Այս բանը հիշելիս միշտ իմ միտն ե գալիս
նույնպիսի մի զրույց ընկ. Պլեխանովի հետ:
Յերկրորդ համագումարից հետո Բերն յեկած
ընկ. Պլեխանովն ես մեզ մտերիմ զրույցի կան-
չեց:

Հիշում եմ, մեր բոլշեիկյան խմբակի ան-

գտանքից մեկը, ընկ. Անդրեյիվը, հարցրեց ընկ. Պլեխանովից.

— Ձեք կարող արդյոք բացատրել մեզ, թե ինչով էլիք զեկավարվում դուք, յերբ համագումարի ընթացքում բոլշևիկների հետ էլիք, իսկ համագումարից հետո մենշևիկների կողմն անցար:»

Պլեխանովը բորբոքվեց և համարյա թե բառացի կերպով հետեյալն ասեց.

— Դուք գեուես շատ եք յերիտասարդ և ձեզ չի վայելի ինձ ալիպիսի. հարցեր տալ: Գիտեք արդյոք դուք, վոր յերբ ձեր հայրիկը ձեր մոր սիրտը զրավելով եր զբաղված, յես արդեն սոցիալիստ էլի:»

Այսպիսի պատասխան տվեց Պլեխանովը մեզ բոլորիս այնքան հուզող հարցերին: Ընկ. Լենինն յերբեք մեր յերեսով չեր տալիս մեր յերիտասարդությունը: Նրան ուրախացնում եր մեր յերիտասարդ լինելը, վորոհետե հա մեզ հետ և մենք նրա հետ — միշտ յերիտասարդ էլինք զգում մեզ:

«Վալերյոզի» հրատարակությունն սկսելու հետևանքով ընկ. Լենինը խիստ մանրակրկիտ հարցումներ յեթարկեց ինձ 1904 թվի գարնանը,

ժընեի բոլշևիկյան խմբակների համագումարում: Նա ինձ հարցրեց, զիտե՞մ արդյոք յես հրեյական ժարգոնը, կարողանա՞մ եմ զրել ու կարգալ ժարգոնով, կարողանա՞մ եմ արդյոք ռուսերենը ժարգոնի վերածել և այլն:

— Ինչո՞ւ յեք հարձնում այդ ամենը, — հարցրի յես Վ. Ի:

— Իսկ ձեզ հայտնի՞ յեն մեր և «Բուճդի» տարածայնությունները, — հարցրեց նա ինձ:

— Հայտնի յեն:

— Իսկ ինչպե՞ս եք վերաբերվում դուք այն պահանջին, վոր հրեյական պրլետարիատը զեկավարելու մենաշնորհը նրանց պետք է տալ:

— Յես նրանց կարծիքին համաձայն չեմ: Ռուսերեն լեզուն հիանալի կերպով զիացող Պետերբուրգի հրեյա բանվորների համար հմ «Բուճդի» կազմակերպություն չենք ստեղծելու: Ինչն է խանգարում այդ բանվորներին, վոր Ռուսաստանի Սոց.-Դեմ. կուսակցության անդամ լինեն:

— Իրավացի յեք: Իսկ Ռուսաստանի այլ վայրերում «Բուճդի» կազմակերպություններ պե՞տք է ստեղծել, թե վոչ, — հարցրեց Վ. Ի.

— Պայմաններին նայած, — պատասխանեցի յես:

— Հենց այդ է, վոր կա: Այժմ ձեզ համար

պարզ է, թե ինչու պետք է իմանաք ժարգոնը: Յեւ հասկացա Վլադիմիր Իլյիչի միտքը:

Նրա առածը միշտ էլ հեշտ էր հասկացվում. նա իր կոանցենսող հարցերով միշտ ոգնում էր մեզ, և մենք ամենաբարձր խնդիրներն անգամ ըմբռնում էինք:

2. ԸՆԿ. ԼԵՆԻՆԻ ՍՇՆԱՏԱՆԲԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Մինչև 1908 թիվը յես յերբեք չեմ յեղել ընկ. Լենինի բնակարանում: Թեև 1906 թվին այցելում էյի նրա բնակարանը Կուտկեալայում (Ֆինլանդիա), բայց այստեղ միշտ շատ մարդ էր լինում և մենք զործով էյինք գնում նրա մոտ մեկ կամ յերկու ժամով:

Առաջին անգամ ինձ վիճակվեց նրա բնակարանն այցելել 1908 թվի աշնանը ժրնկում (Շվեյցարիա): Յես սեպտեմբերին Ռուսաստանից էյի յեկել: Կայարանում ինձ դիմավորեց Նադեժդա Կոնստանտինովնան և իր տուն տարավ: Յերկու փոքրիկ սենյակից և մի խոհանոցից բաղկացած մի փոքրիկ շվեյցարական բնակարան առաջնորդեցին ինձ: Մի սենյակում, վորը համեմատաբար մեծ էր, Վլադիմիր Իլյիչը և Նադեժդա Կոնստանտինովնան էյին ապրում, իսկ մյուսում Նադեժդա Կոնստանտինովնան մայրն էր կենում. Նադ. Կոնստանտինովնան

և իր մայրը տան գործերն էյին կառավարում — իրենք էյին ճաշն յեփում: Ճաշում էյին բոլորը միասին խոհանոցում: Վլադիմիր Իլյիչն որվամեծ մասը զրադարանում և բոլշեիկյան «Պրոլետարիյ» թերթի խմբագրատանն էր անցկացնում: Հետադայում, յերբ վորմենք — Զինովյեֆն ու յեսմեր բնակալանն ունեցանք, ընկ. Լենինը յերէկաները մեզ մոտ էր անցկացնում՝ թերթեր կարդալով:

1908 թվի դեկտեմբերին մենք Փարիզ փոխադրվեցինք: «Իլյիչները», ինչպես մենք նրանց կրճատ ձևով անվանում էյինք, այստեղ էլ բնակվեցին մի նույնքան մինյիտայուր բնակարանում, վոր Մարի Ռոզ փողոցում էր գտնվում: Վլադիմիր Իլյիչը որվա մեծ մասը զրադարանում էր անցկացնում: Տանը նա յերէկաներն էր աշխատում: Բիշ էր պատահում, վոր նա թողնի իր սովորական զրադմունքները, այն էլ միայն զործով — զեկույց անել ու, ժողով գրնալու կամ ընկերների հետ այս կամ այն գործի մասին զրույելու համար:

Վ. Ի. համարյա թե յերբեք թատրոն չէր գնում: Ազատ ժամերին գլխավորապես քաղաքից դուրս էր զրոսնում: Վ. Ի. շատ էր սիրում սունկ հավաքել:

1911 թվի առաոր մենք բոլորս միասին

Փարիզի մոտ գտնվող Լոնժիմո֊ փոքրիկ գյուղում՝ անցկացրինք, փորտեղ բոլշևիկյան կուսակցական գաղութը կար: Վ. Ի. աշխատում եր շաբաթը 6 ուր, փոշ մի վաշկյան հանգիստ չառնելով Բայց դրա փոխարեն շաբաթական մեկ ուր, այն ել փոշ թե կիրակի ուրը, յերբ, ինչպես նա յերասուծ, զբոսնողներն անցուգարծի ճանապարհ անգամ կտրուծ ելին, այլ լի որերին, նա լիովին հանգստանում եր: Այդ որերին մենք չորսս միասին, Վլադիմիր Իլյիչը, Նադեժդա Կոնստանտինովնան, Զինովյեվն ու յես—հեծանիվ ելինք նստում ե գուրս ելինք գնում առավոտվա ժամի 6-ից մինչև իրիկվա՝ ժամի 10—11-ը: Այդպիսի զբոսանքի գնալիս, Վ. Ի. մի պալման եր դնում — փոշ մի խոսք չխոսել քաղաքականությունից: Յերբ մենք ստաջին անգամ ճանապարհ ելինք յեղնում, Վ. Ի. այդ պալմանը ինձ տարորինակ թվաց. ել ինչի մասին ենք խոսելու, յեթե քաղաքականության մասին չպետք ե խոսենք: Պարզվեց, վր Վ. Ի. հեա կարելի յե շատ բանի մասին խոսել, առանց քաղաքակա-նությունը շոշափելու:

Վ. Ի. հիանալի հեծանիվ նստող եր: Ճա-
նապարհին հետևում եր Նադեժդա Կոնստանտին-
նովնային և ինձ և հաճախ մեր հեծանիվներն
էր հեծանիվի յետևից քաջելով եր տանում:

1912 թվի գարնանը, յերբ Պետրոգրադում
սկսեց բոլշևիկյան «Պրավդա» ամենօրյա թերթը
լույս ածանել մենք փոխադրվեցինք Կրակով
քաղաք։ Սկզբում մենք լնկ. Լենինի հետ
միևնույն բնակարանում էլինք ապրում։ Նրանք
և մենք յերկուտական սենյակ ունեյինք և բո-
լորս միասին խոհանոցում էլինք ճաշում։

Հետագայում մենք յերկու հարևան արհես-
տում ընկալեցինք: Վ. Ի. սովորաբար փոքրիկ եր-
կենիում առավոտվա ժամի 9-ին և մինչև փոս-
տի ստացվելը զբաղվում էր: Փոստը ժամի 12-ին
եւ ստացվում: Ստացված առաքումները կարդա-
լու համար մենք բոլորս միատեղ եյինք հավաք-
վում:

Այստեղ քննվում էլին Ռուսաստանից ստացված տեղեկությունների հետ կապ ունեցող բոլոր գործերը, «Պրավդաի» հերթական Ֆ-ի համար հոդվածներ էլին պատվիրվում, վորից հետո մենք ճաշում էլինք (ճաշը միշտ նույնն էր— սուպ և ծեծած կոտլետ, ընթրիքը, նույնպես) և մեր սենյակներն էլինք ցրվում:

Վ. Ի. հանգստանում և աշխատում եր իր
սենյակում մինչև իրիկվա ժամի 9-ը:

Ժամի 9-ին վ. ի. անձամբ եր հալաքում
Ռուսաստան ուղարկելիք հոգվածները: Նա իր

նյութը ամենից առաջ եր պատրաստած լինում
և փոստան անձամբ եր կայարան տանում:

Կրակովից «Պրավդային» ուղարկվող բոլոր
հոգվածները Վ. Ի. աչքի եր անցկացնում. նա
յերբեք հաջող գործը գովելու օտիթը չեր փախ-
ցնում:

Խուսառտանի սահմանին մոտիկ գտնվող
Կրակովում ապրելով և անմիջական կերպով
Խուսառտանի գործերով պաղպաղած լինելով հան-
դերձ, Վ. Ի. ձմեռները շաբաթական 2-3 ան-
գամ սահավայր (կատուկ) գնալու ժամանակ ել
եր գնում:

Յերկու ամառ իրար հետևից մենք Կրակո-
վի մոտ գտնվող Պորոնինո գյուղում անցկա-
ցրինք: Պորոնինո եյինք գնում մենք մայիսին
և աշնանից վերադառնում եյինք սեպտեմբե-
րին: Այդտեղ ևս Լենիններն ըստ սովորության
ունեյին յերկու սենյակ և մի խոհանոց գյու-
ղական խճիթում: Այդտեղ ևս անդադրում,
նստակյաց աշխատանք եր կատարում Վ. Ի.
շաբաթվա բոլոր 7 օրերին: Նրա զբոսանքը՝
փոստ գնալն և մեզ այցելելն եր—մենք փոստի
մոտ եյինք:

Յերբեմն ավելի յերկարատև զբոսանք եյինք
կատարում դեպի անտառները՝ սունկ ժողովելու:
Հագարից մեկ անգամ ել—ընդամենը մեկ կամ

յերկու անգամ վողջ ամառվա ընթացքում՝ սա-
րերն եյինք գնում:

Վլադիմիր Իլյինն անդադրում աշխատող եր:
Նա կարող եր ժամերով և օրերով անընդհատ
աշխատել: Վ. Ի. հսկայական նշանակություն
եր տալիս թվերին և վիճակագրությանը: Հիշում
եմ, թե ինչպես մեկ անգամ Վ. Ի. անձամբ
զբաղվեց կուտակցության կազմը պարզելու
խնդրով, հիմք ընդունելով այն կուպեկուց
մուծումները, վոր բանվորներն եյին անում
«Պրավդային» «յերկաթե ֆոնդի» ոգաին: Թվերը
Վ. Ի. ձեռքի տակ կենդանանում եյին: Նրանք
կուտակցության անգամների, համակիրների,
թերթը կարդացողների կերպարանք եյին առ-
նում, նրանք խմբակցությունների եյին վերած-
վում, նրանք բանվոր դատակարգի գիտակից
մասը, նրա առաջապահն եյին դառնում:
Վ. Ի. ամեն մի ձեռնարկած գործ վախճանի
յեր հասցնում: Նա չեր ցրվում, այլ միշտ իր
բոլոր մտքերն ուսումնասիրելիք հարցի վրա յեր
կենտրոնացնում: Յեթե կար մի բան, վոր Վ. Ի.
չեր հանդուրժում—դա ազմուկն եր: Յերբ վոր
Վ. Ի. աշխատում եր, նրա շուրջը բաժարձակ
լուծյուն պետք ե թագավորեր: Մենք բոլորս
զիտեյինք Վ. Ի. այդ առանձնահատկությունը և
նրա շուրջն ամեն կերպ լուծյուն եյինք պահ-

պանում: Այդ բանը գիտեր նաև փոքրիկ Ստյոպան, Վ. Ի. սիրելին: Պատահում էր, վրա Ստյոպան ել էր լուռ, յերբ խմանում էր, վրա «Վոլոդյան» գրում է: Բայց հենց վրա «Վոլոդյան» գրելուց պրծնում էր, Ստյոպան ու Վ. Ի. զգացնել էլին տալիս իրենց ներկայությունը: Տունն աղմուկով ու աղաղակով էլին լցնում:

Բերնում, իսկ այնուհետև նախ Յուրի-խում — այդտեղ էր ապրում ընկ. Լենինը 1914-1917 թվերին — Նադեժդա Կոնստանտինովնայի մօր մահվանից հետո Լենիններն այլևս վոչ թե յերկու, այլ միայն մի սենյակում էլին ապրում և խոհանոց չունեցին: Այդ մի սենյակում էլին ապրում և աշխատում թե մեկը, ու թե մյուսը այն ժամերին, յերբ հանրային զրադարանը փակ էր լինում:

3 ԼԵՆԻՆԸ ՎՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴ

Բուրժուական զրոյները Լենինին դաժան, ցամաք և ունողոք մարդ էլին ներկայացնում: Վորքան քիչ էլին ճանաչում ընկ. Լենինին բուրժուական գրչակները, Լ. Ի. անխնա յեր, անողոք գեպի բուրժուական և գեպի բոլոր յերկրների սոցիալ-դավաճանները: Բայց ինչպիսի բուռն սիրով էր սիրում Վ. Ի. բանվոր դասակարգը և ամեն մի բանվորի՝ առանձին վերցրած:

Ինչպես էր նա ամբողջ հոգով բացվում, ինչպես էր ընդառաջում հասունացող կուսակցական յերիտաւարդությանը: Նա յերբեք չէր հոլնում ամեն մի անհատ ընկերոջ համար զժվար հասկանալին բացատրելուց և հասկացնելուց: Բավական էր, վրա ասելինք — Վ. Ի., այսինչ բանը չեմ հասկանում, խնդրում եմ ողներ, բացատրեք, — վորպեղի Վ. Ի. ամեն ինչ բացատրի, մինչև վրա մութն ու անհասկանալին պարզ ու հասկանալի դառնա:

Յերիտաւարդությունը գիտեր ու գնահատում էր Վ. Ի. բանվորության այդ գիծը, իսկ յերբեմն ել շահագործում էր այն: Վ. Ի. մոտ վորեւ խնդրի կամ խորհուրդ հարցնելու համար զ՝ալը պարզից ել պարզ ու հասարակ բան էր: Այս առիթով յես հետեյալ գեպն եմ հիշում:

Ընկերներ Զինովյեվը, Վլադիմիրովը և Ստավսկին բերնից ժրնի Պլեխանովի և Լենինի հետ ծանոթանալու էլին գնացել: Հետագայում նրանք յերեքն ել նկարագրում էլին, թե ինչպես են տեսակցիլ մեկի և ինչպես մյուսի հետ:

«Պլեխանովի մոտ մեզ ընդունեցին հյուրասենյակում և մասնուցի մեծություն ունեցող գավաթիկներով սուրճ ավեցին:

Հիշում եմ, ընկ. Ստավսկին ասում էր ինձ,

«Սարսափա դալիս եր: Յես, վոր մի բան-
վոր ելի, ինչպէս պահելի ինձ են փխրուն աթո-
ռակի վրա և մասնացաշափ զափաթիկով սուրճ
խմելի»:

Նրանք տառամ ելին, վոր ընկ. Պլեխանովը
նրանց անվերջ խրատել ու զատ և ալել:

«Բայց յերբ վոր մենք ընկ. Լենինի մոտ
յեկանք, մեզ նրա սենյակ տարան: Նա մեզ
հետ յերկարորեն զրոյցեց, իսկ հետո թելի
հրավիրեց:

«Նա մեզ խոհանոց տարավ: Այստեղ սեղանի
վրա յեռացրած ջրով լի թեյնիկ, զափաթիկեր,
հաց և յուղ կար: Թեյը Նադեժդա Կոնստան-
տինովան եր մատուցանում: Մենք Ռուսաստանի
գրութեան և կուսակցական գործերի շուրջը
պատմող կենդանի զրոյցի բանվեցինք: Չեյինք
ուզում բաժանվել Իլյիչից, — ասում ելին յե-
րեքը միարեւմտ:

Վ. Ի. անորինակ կերպով ուշադիր եր
դեպի «տաար» — Ն. Կ ժայրը — և ժանաւանդ
դեպի Նադեժդա Կոնստանտինովան: Յերբ Նադ.
Կոստ. հիփանդոցավ, Վլադիմիր Իլյիչը ինքն եր
վառում վառարանը, ողնում եր տառին տնային
գործերում և աշխատում եր վորքան կարելի
յե ազատ պահել Ն. Կոնստանտինովային տան
հոգս ու ցաւերից:

Վ. Ի. ուր ել վոր զնար, Լենդանովից
և ուրախութեան եր բերում:

Յես Վ. Ի. յերբեք տխուր և ընկճված չեմ
տեսել:

Յերբ Վ. Ի. լուռ և ինքն իր մեջ եր
ստեղծում, մենք համեմատում ելինք, վոր նա նոր
բարդ պոռթկման եր լուծում: Բայց հենց վոր
լուծումը գտած և ուղին բնորոշ եր լինում —
Վ. Ի. նորից եր սկսում յեռալ ու աղմկել և
նրա շուրջը նորից աղմուկ եր լցվում: Վ. Ի.
սիրում եր չարացնել սեղ, յերիտասարդներին,
սիրում եր կոտակել հեռներու: Բայց նա այն-
պիսի տոն եր տալիս այդ ամենին, վոր մենք
վաճ թե չեյինք վիրավորվում, այլ և նրա հետ
միասին թուլանում ելինք ծիծաղից: Վ. Ի. հետ
մարդ հեշտութեամբ ու հաճույքով եր աշխա-
տում:

1912-ից 1914 թվին Կրակովից Ռուսաստան
ուղարկվող արգելված գրականութեան փոխու-
ղարկու գործը ինձ եր հանձնված:

Այդպիսի ալիստանքի ժամանակ անհաջո-
ղութեաններ եր հաճախ են պատահում: Ամեն մի
այդպիսի անհաջողութեանից հետո:

— չը ինչե, դարձյալ դժգոհ եր ձեր բոլոր
հարեաններից (Վ. Ի. սիրած արտայայտութեան
եր այդ) — հարցնում եր Իլյիչը:

—Այո, գործերս վատ են: Նորից անհաջողություն ե պատահել: Ձդիտեմ թե ինչ անեմ:

—Վոչինչ, դուք նորից սկսեցեք. այս անգամ յերեւի ավելի լավ կգնա գործը—սովորաբար աշխուժ տանով պատասխանում եր ընկ. Լենինը:

Յեւ մենք նորից ելինք սկսում ու նորից ելինք աշխատում, վորովհետեւ գիտեցինք, վոր Վ. Ի. հետաքրքրվում ե մեր աշխատանքով, հետաքրքրվում ե Ռուսաստան հասցրած ամեն մի քաղաքով ու զբոսայգով:

Կրակովում մենք հաճախ ելինք առանց զբամի մտում: Գալիս եր Վ. Ի., տեսնում եր, վոր գործս լավ չի գնում:

—Ի՞նչ ե պատահել:

—Ախր, Վ. Ի., դրամ չկա, չգիտենք ինչպես գործենք:

—Ու իսկույն քթերդ կտնել եք. միթե՞ դուք չգիտեք, վոր մինչև զբամ ստանալը դրամ չեն ունենում: Դրամ շուտով կունենաք:

—Վորտեղից:

—Միևնույն չե՞: Իսկ մինչայդ՝ աշխատեցեք:

Յեւ մենք դարձյալ աշխատում ելինք, վորովյետեւ Իլյիչը մեզ յեռանդ եր ներշնչել:

Իսկ ինչ ջերմ սիրով եր սիրում Վ. Ի. իր

մարդ: Ի՞նչ քնքշասիրտ, ուշադիր վոշգի յեր: Ի՞նչ ջերմ սիրող յեղբայր եր նա:

Վ. Ի. հաճախ եր խոսում իր կրտսեր բույր Մանյուշայի մասին («Մոսկովոկայա Պավլոգայի» խմբագիր Մարիա Իլյինիչնայի մասին): Վ. Ի. միշտ ել այնպիսի քնքշությամբ, այնքան փաղաքուշ յեղանակով եր խոսում նրա մասին, վոր յես Մանյուշային չճանաչելով, կարծում եյի, թե դա մի փոքրիկ աղջիկ ե:

Միայն նա, ով չեւ ճանաչում Վ. Ի., միայն նրանք, ում ատում եր Վ. Ի. իր հոգու ամբողջ ուժով—միայն բուրժուազիան կարող եր ասել Իլյիչի մասին, թե նա ցամաք, չոր մարդ եր: Վ. Ի. կարողանում եր նույրան բուռն սիրել բանվոր դասակարգին և նրա բարեկամներին, վորքան բուռն եր ատում նրա թշնամիներին:

4. ԼԵՆԻՆԸ ՅԵՎ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Ընկ. Լենինը, վոր ինքը յերբեք զավակ չի ունեցել, ջերմորեն սիրում եր մանուկներին: Նաղեժգա Կոստանտինովնան պատմել ե ինձ, թե Իլյիչն աքսորավայրում ինչպես եր կապվել Միշային, վորն իրենց ընկերներից մեկի վորդին եր, և ինչպես ե տխրում, յերբ վոր մանկան հայրը աքսորից հեռանալու միջոցին հրաժարվում ե Միշային Լենինին տալ: Յես ա-

ռիթ եմբոսեցել տեսնելու վ., Ի. սերը զեղի իմ
վորդի Սոյոպան: Յերբ Սոյոպան նոր եր ծըն-
վել, վ. Ի. յերկար ժամանակ զիտում եր նրան
և միշտ հարցնում եր, թե ինչո՞ւ յե լալիս: Յերբ
վոր Սոյոպան մեծացավ ու սկսեց ման գալ ու
խոսել, նրա և վ. Ի. միջև ջերմ բարեկամու-
թյուն հաստատվեց: վ. Ի. բուն վաղևորու-
թյամբ և հաճույքով եր խաղում Սոյոպայի հետ:
Նա յերբեք չէր հոգնում Սոյոպայի գնդակը բե-
րելու համար մահճակալի և բազմոցի տակ մանե-
լուց: Նա Սոյոպային ուսերին դրած ման եր
ածում, ճամփակարուկի յեր խաղում նրա հետ
և կատարում եր նրա բոլոր հրամանները: Յեր-
բեմն վ. Ի. և Սոյոպան տակնուվրա ելին անում
վողջ սենյակը: Յերբ վոր ազմուկը շատ եր մե-
ծանում, յես աշխատում ելի գաղաղեցնել խա-
ղը, բայց Իլլիչը միշտ հայտարարում եր.

— Մի խանդարեք, մենք խաղում ենք:

Մեկ անգամ վ. Ի. հետ մենք նրանց տուն
ելինք գնում: Սոյոպան վաղում եր մեր տուջե-
վից: Հանկարծ վ. Ի. տեսց.

— Ախ, ափսոս, վոր մենք մի այգալիտի Սոյոպա
չունենք:

վ. Ի. վոչ թե միայն Սոյոպային եր ուի-
րում, այլև առհասարակ մանուկներին: Դրու-
նում յես համոզվեցի 1921 թվին, յերբ Ուս-

սաստանում սով եր Պետրոգրադի մանուկների
պայտները խիստ կրճատել ելին: Յես Մոսկվա
ճանապարհվեցի, միջնորդեցի, չեմքեր մաշեցի,
բայց լրացուցիչ պայտներ չստացա: Յես զի-
տեյի, վոր ընկ. Լենինը սիրում ե մանուկներին
և նրա մոտ գնացի: Նա ընդունեց ինձ և խըն-
դրեց հանդամանալից զեկուցում անել այն մա-
սին, թե ինչ ենք անում Պետերում մանուկնե-
րի համար: Իլլիչին իրեն հասուկ ուշադրու-
թյամբ լսեց իմ խոսքը, մի շարք հարցեր տը-
վեց ինձ և իմ իսկ ներկայությամբ անմիջապես
հեռախոսի մոտ կանչեց պարծուկո՞վն ու կար-
գապրեց Պետրոգրադի մանուկներին հացի պա-
հետի ֆանդից 5.000 լրացուցիչ պայտ տալ:

վ. Ի. շատ եր հետաքրքրվում Պետրոգրա-
դում ժողովրդական կրթության ասպարիզում
կատարվող աշխատանքով:

Ամեն անգամ, յերբ յես Մոսկվա ելի զը-
նում, յես սովորաբար այցելում ելի Նադեժդա
Կոնստանտինովնային և այդտեղ ինձ հանդիպե-
լով՝ վյալիմիբ Իլլիչը սովորաբար հարց ու փորձ
եր անում մեր աշխատանքի մասին:

Վերջին անգամ յես գրուցել եմ վ. Ի. հետ
1922 թվի ձմեռնու Նադ. Կոնստանտ. ճաշի
ժամանակ պատմեց նրան մեր պիսերյան աշ-
խատանքի մասին: Նա ուշադրությամբ լսեց,

գովեց մեզ, պիտեցիններիս, իսկ հետո, կատու
կով, ասաց.

--Բայց դուք, պիտեցիններդ, այնուամե-
նայնիվ սեպարատիստներ եք:

— Իսկ մեր գործունեությունից, Վ. Ի., դուք
այնուամենայնիվ գոհ եք, թե վոչ:

Իլյիչն ի պատասխան իմ հարցի միայն իր
խորամանկ ժպիտով ժպտաց:

Դրանից հետո յես ել Վ. Ի. չեմ տեսել:
Յեվ ել յերբեք չեմ տեսնելու:

Բայց մոռանալ .. յես նրան յերբեք չեմ
մոռանալ: Վ. Ի. անկարելի յե մոռանալ. մոռա-
նալ նրան—նշանակում է այլևս գոյություն
չունենալ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0179994

ԳԻՆՆ Ե 10 ԿՈՊ.